

УДК 616.314-083+613.96+613.84

І.С. Лісецька, І.А. Дмитренко

Гендерні особливості санітарно-гігієнічних знань в осіб юнацького віку, що палять

Івано-Франківський національний медичний університет, Україна

Ukrainian Journal Health of Woman. 2025. 1(176): 65-70. doi: 10.15574/HW.2025.1(176).6570

For citation: Lisetska IS, Dmytrenko IA. (2025). Gender peculiarities of sanitary and hygienic knowledge in youthful smokers. Ukrainian Journal Health of Woman. 1(176): 6570. doi: 10.15574/HW.2025.1(176).6570

Дотримання на належному рівні гігієни ротової порожнини є одним із вагомих чинників, що впливає на формування стоматологічного здоров'я загалом і твердих тканин зуба та пародонту зокрема, серед різних вікових груп, у тому числі осіб юнацького віку.

Мета – вивчити гендерні особливості санітарно-гігієнічних знань в осіб юнацького віку, що використовують різні види паління, для подальшого розроблення схеми лікувально-профілактичних заходів.

Матеріали та методи. Оцінено рівень санітарно-гігієнічних знань і навичок традиційним анкетно-опитувальним методом у 95 осіб юнацького (від 18 до 24 років) віку, що палять, яких поділено на дві групи: основна група – 48 осіб жіночої статі, група порівняння – 47 осіб чоловічої статі.

Результати. Встановлено, що більшість респондентів жіночої статі звертають увагу на стан ротової порожнини в 1,2 раза частіше порівняно з особами чоловічої статі (72,4±4,3% і 62,8±3,5%). Переважно респонденти жіночої статі відвідують стоматолога кожні 6 місяців, що в 1,1 раза частіше порівняно з особами чоловічої статі (60,4±4,1% і 55,7±3,5%). Решта опитаних жіночої статі в 1,2 раза частіше порівняно з особами чоловічої статі зазначає, що регулярно звертаються до стоматолога кожні 12 місяців – відповідно 34,8±2,6% і 28,5±2,1%. Виявлено, що респонденти жіночої статі в 1,3 раза частіше вказують про регулярний догляд за індивідуальною гігієною ротової порожнини порівняно з опитаними чоловічої статі – відповідно 87,4±6,8% і 69,3±5,2%.

Висновки. Аналіз результатів дослідження вказує на гендерні особливості санітарно-гігієнічних знань і вмінь, що свідчать про необхідність розвивати та закріплювати в осіб юнацького віку, особливо чоловічої статі, позитивне ставлення до здорового способу життя і збереження стоматологічного здоров'я.

Дослідження виконано відповідно до принципів Гельсінської декларації. Протокол дослідження ухвалено комітетом із біоетики та деонтології зазначеної в роботі установи. На проведення досліджень отримано інформовану згоду опитаних.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Ключові слова: юнацький вік, гендерні особливості, гігієна ротової порожнини, паління.

Gender peculiarities of sanitary and hygienic knowledge in youthful smokers

I.S. Lisetska, I.A. Dmytrenko

Ivano-Frankivsk National Medical University, Ukraine

Adherence to proper oral hygiene is one of the most important factors influencing the formation of dental health in general and hard tooth and periodontal tissues in particular among different age groups, including young people.

Aim – to study the gender peculiarities of sanitary and hygienic knowledge among adolescents who use different types of smoking for further development of a scheme of treatment and prevention measures.

Materials and methods. The level of sanitary and hygienic knowledge and skills in young people was assessed using the traditional questionnaire method in 95 young people (18 to 24 years old) who smoke, who were divided into two groups: the main group – 48 female people, the comparison group – 47 male people.

Results. It was found that the majority of female respondents pay attention to the state of the oral cavity 1.2 times more often than male respondents (72.4±4.3% and 62.8±3.5%). Mostly female respondents visit a dentist every 6 months, which is 1.1 times more often compared to male respondents (60.4±4.1% and 55.7±3.5%). The remaining female respondents are 1.2 times more likely than male respondents to say that they regularly visit a dentist every 12 months – 34.8±2.6% and 28.5±2.1%, respectively. It has been found that female respondents are 1.3 times more likely to report regular care for individual oral hygiene compared to male respondents – 87.4±6.8% and 69.3±5.2%, respectively.

Conclusions. The analysis of the study results indicates gender peculiarities of sanitary and hygienic knowledge and skills, which indicate the need to develop and consolidate in young people, especially men, a positive attitude towards a healthy lifestyle and dental health.

The study was carried out in accordance with the principles of the Declaration of Helsinki. The study protocol was approved by the Committee on bioethics and deontology of these institutions. Informed consent of the patients was obtained for the study.

No conflict of interests was declared by the authors.

Keywords: adolescence, gender peculiarities, oral hygiene, smoking.

Відомо, що стоматологічне здоров'я є важливою складовою загальносоматичного здоров'я, а також одним із показників соціального благополуччя людини, критерієм здоров'я населення. Незважаючи на багаточисленні

розроблені та впроваджені в практику лікувально-профілактичні комплекси, рівень стоматологічної захворюваності в Україні залишається на досить високому рівні. Так, показник захворюваності ротової порожнини (РП) у структурі

загальної захворюваності населення за кількістю звернень по медичну допомогу досягає 20–25%, становлячи 345–550 випадків на 1000 жителів, посідаючи третє місце, що вище за епідеміологічний поріг. Статистичні дані останніх років вказують на зростання стоматологічної патології за інтенсивністю та поширеністю, крім того, Україна значно випереджає країни Євросоюзу за цими показниками, саме тому стан стоматологічного здоров'я суспільства потребує особливої уваги [1,2,6].

Перше місце серед стоматологічної патології не одне десятиріччя впевнено продовжує посідати карієс, друге – захворювання тканин пародонта. Сьогодні стан стоматологічного здоров'я в осіб юнацького віку характеризується зростанням питомої ваги чинників ризику формування і прогресування основних стоматологічних захворювань. Важливу роль відіграє вплив модифікованого чинника – паління, що особливо актуально у світлі значної поширеності цієї шкідливої звички серед юнацького віку, масового захоплення сучасними альтернативними видами паління. Відомо, що патогенез захворювань тканин пародонта тісно пов'язаний зі шкідливою звичкою – палінням, переважно виявляється строга кореляційна залежність між інтенсивністю і стажем паління та виникненням і розвитком патологічних змін у різних органах та системах, у тому числі в ротовій порожнині [3,4,7].

Сучасні погляди на розвиток цих захворювань вказують на провідні позиції мікрофлори РП, що реалізуються за рахунок зменшення кількості нормофлори, збільшення умовно патогенних мікроорганізмів, надмірного обсіменіння та інфікування пародонтопатогенами з одночасним погіршенням гігієни РП, зниження місцевого і загального імунітету за наявності соматичних захворювань і негативного впливу шкідливих звичок, особливо паління, є головними ланками етіології та патогенезу захворювань. Дотримання на належному рівні гігієни РП є одним із вагомих чинників, що впливає на формування стоматологічного здоров'я загалом і твердих тканин зуба та пародонту зокрема, серед різних вікових груп, у т.ч. осіб юнацького віку [1,5,8]. Отже, питання вивчення рівня та особливостей санітарно-гігієнічних знань в осіб юнацького віку, що використовують різні види паління, із метою подальшого розроблення схеми лікувально-профілактичних заходів є актуальним.

Мета дослідження – вивчити гендерні особливості санітарно-гігієнічних знань в осіб юнацького віку, що використовують різні види паління, для подальшого розроблення схеми лікувально-профілактичних заходів.

Матеріали та методи дослідження

Для досягнення поставленої мети оцінено рівень санітарно-гігієнічних знань і навичок в осіб юнацького віку традиційним анкетно-опитувальним методом серед організованих популяцій, рекомендованих Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) для епідеміологічних досліджень. В основу анкети-опитувальника покладено як запропонований ВООЗ перелік питань для визначення рівня стоматологічної культури населення, так і внесені нами додатки. До складу анкети внесено 15 запитань, що характеризують різні аспекти інформування, суб'єктивного оцінювання стоматологічного статусу (окремо для оцінювання стану зубів і стану тканин пародонта), розуміння та усвідомлення необхідності дотримання індивідуальної гігієни та базових понять гігієни РП. За допомогою спеціально розробленої анкети опитано 95 осіб юнацького (від 18 до 24 років) віку (класифікація вікової періодизації запропонована Організацією Об'єднаних Націй 1982 року – Provisional Guidelines on Standard International Age Classifications), що палять, яких поділено на дві групи. До основної групи залучено 48 осіб юнацького віку жіночої статі, до групи порівняння – 47 осіб аналогічного віку чоловічої статі. Усі учасники спостереження на момент обстеження не висловлювали скарг на порушення соматичного здоров'я і не перебували на диспансерному обліку в суміжних спеціалістів. Групи були однорідними за показниками та репрезентативними.

Для статистичного оброблення матеріалу під час дослідження застосовано комп'ютерні програми на основі «Microsoft Excel», де матеріали групувалися за контингентом вивчення (розрахунок відносних і середніх величин, їхніх похибок, t-тесту). Частину завдань розроблення даних виконано з використанням ліцензованих пакетів статистичного аналізу «Microsoft Excel» та «Statistica 12.0», зокрема, програм описової статистики, парного і множинного кореляційно-регресійного аналізу та графічного зображення. Результати порівняння прийнято достовірними за $p < 0,05$.

Дослідження проведено з дотриманням основних положень GCP (1996), Конвенції Ради Європи про права людини та біомедицину (від 04.04.1997), Гельсінської декларації Всесвітньої медичної асоціації про етичні принципи проведення наукових медичних досліджень за участю людини (1964–2013), наказів Міністерства охорони здоров'я України від 23.09.2009 № 690, від 03.08.2012 № 616. Протокол проведення клініко-лабораторних досліджень схвалено комісією з питань етики Івано-Франківського національного медичного університету (протокол № 119/21 від 24.02.2021).

Результати дослідження та їх обговорення

Детальний аналіз отриманих результатів проведеного анкетування дав змогу виявити гендерні особливості щодо стану власної РП. Так, більшість респондентів жіночої статі звертають увагу на стан РП – $72,4 \pm 4,3\%$, що було в 1,2 раза частіше порівняно з особами чоловічої статі – $62,8 \pm 3,5\%$ ($p < 0,05$). Особи чоловічої статі в 1,3 раза частіше давали відповідь, що «частково» звертають увагу на стан РП, порівняно з опитаними жіночої статі – відповідно $33,1 \pm 2,1\%$ і $24,7 \pm 1,5\%$ ($p < 0,05$). Негативну відповідь також частіше спостерігали серед респондентів чоловічої статі порівняно з особами жіночої статі – відповідно $4,1 \pm 1,3\%$ і $2,9 \pm 1,1\%$, однак різниця отриманих результатів була недостовірною (рис. 1).

Виявлено гендерну різницю в частоті відвідування до стоматолога. Так, переважно респонденти жіночої статі відвідують стоматолога кожні 6 місяців – $60,4 \pm 4,1\%$, що було в 1,1 раза частіше порівняно з особами чоловічої статі – $55,7 \pm 3,5\%$ ($p < 0,05$). Крім того, решта опитаних жіночої статі в 1,2 раза частіше вказали, що регулярно звертаються до стоматолога кожні 12 місяців – відповідно $34,8 \pm 2,6\%$ і $28,5 \pm 2,1\%$ ($p < 0,05$). У разі виникнення проблем у РП звертаються по стоматологічну допомогу переважно респонденти чоловічої статі, що було в 3,3 раза частіше порівняно з опитаними жіночої статі – відповідно $15,8 \pm 1,3\%$ і $4,8 \pm 0,2\%$; $p < 0,05$ (рис. 2).

Результати анкетування свідчать, що більшість респондентів повною мірою або частково володіють інформацією, як правильно доглядати за гігієною РП. Так, серед опитаних $77,1 \pm 6,7\%$ вказали, що знають, як доглядати за гігієною РП. Про недостатній обсяг інформації зазначили $22,9 \pm 2,1\%$ респондентів. Негативних відповідей серед учасників анкетування не виявлено. Крім того, респонденти жіночої статі дещо частіше вказували на обізнаність щодо правильного догляду за гігієною РП в повному обсязі – $83,6 \pm 7,5\%$, що було в 1,1 раза частіше порівняно з опитаними чоловічої статі – $75,8 \pm 6,3\%$ ($p < 0,05$). Відповідно про недостатній обсяг інформації переважно вказували особи чоловічої статі – $24,2 \pm 2,3\%$, що було в 1,5 раза частіше по-

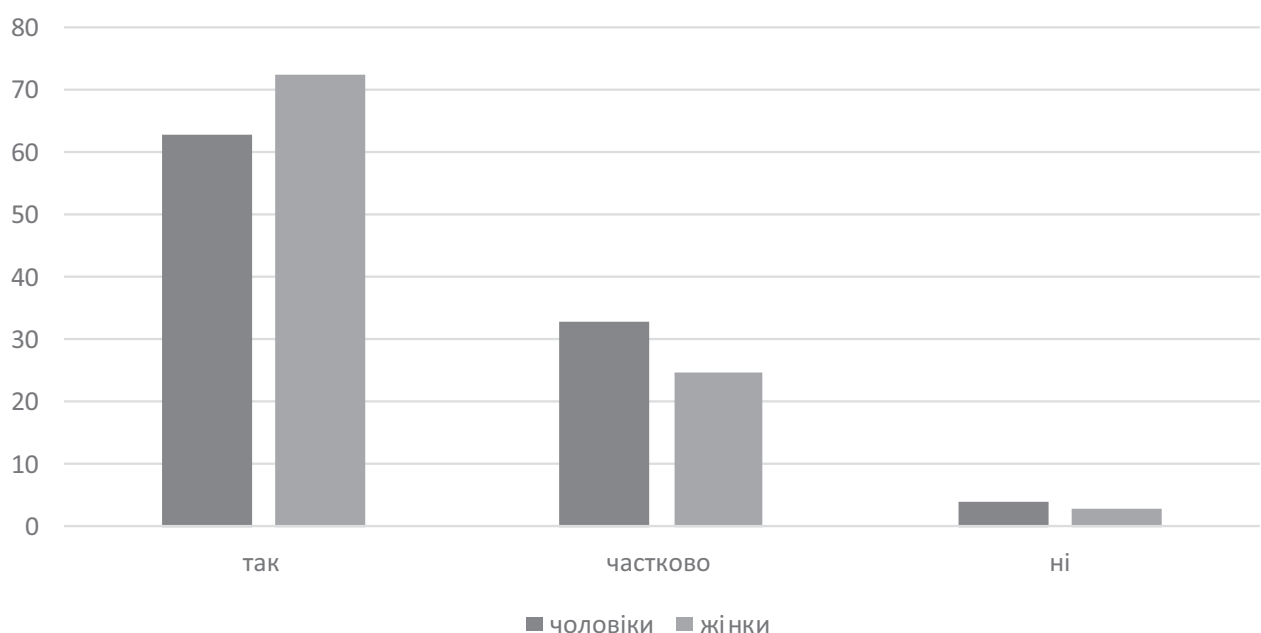

Рис. 1. Розподіл відповідей серед респондентів на запитання «Чи звертаєте Ви увагу на стан ротової порожнини?» (%)

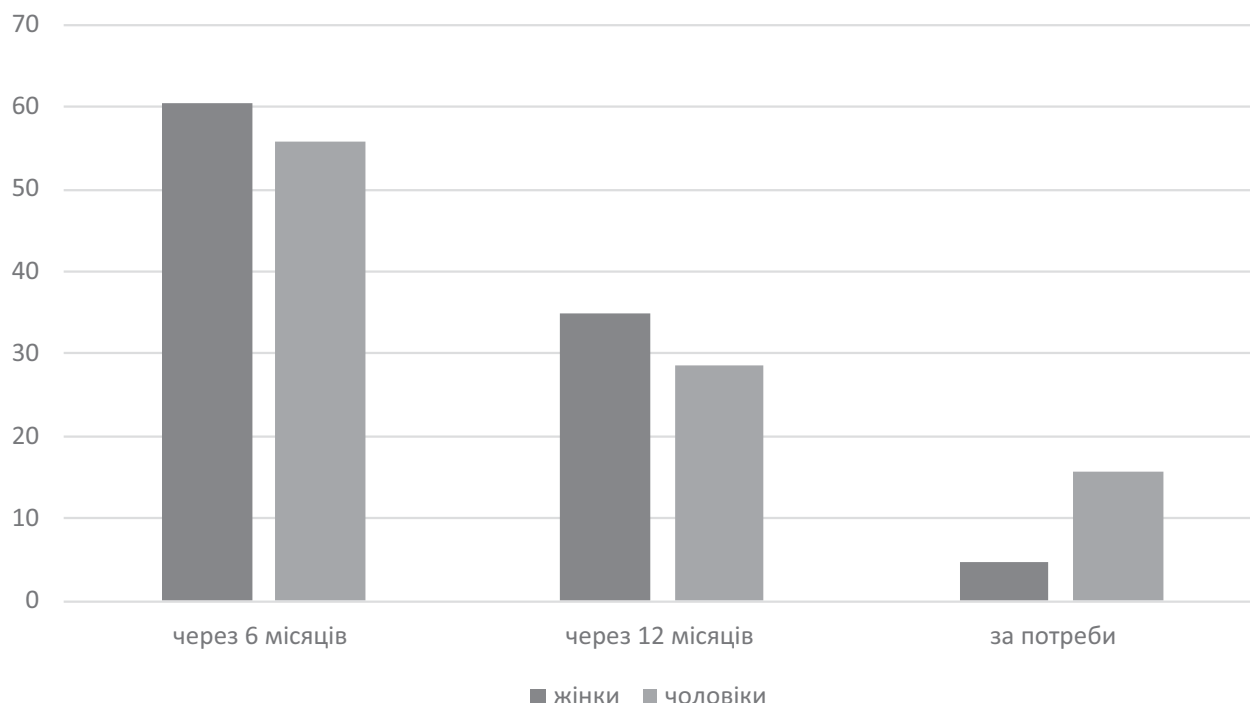

Рис. 2. Частота відвідування стоматолога респондентами (%)

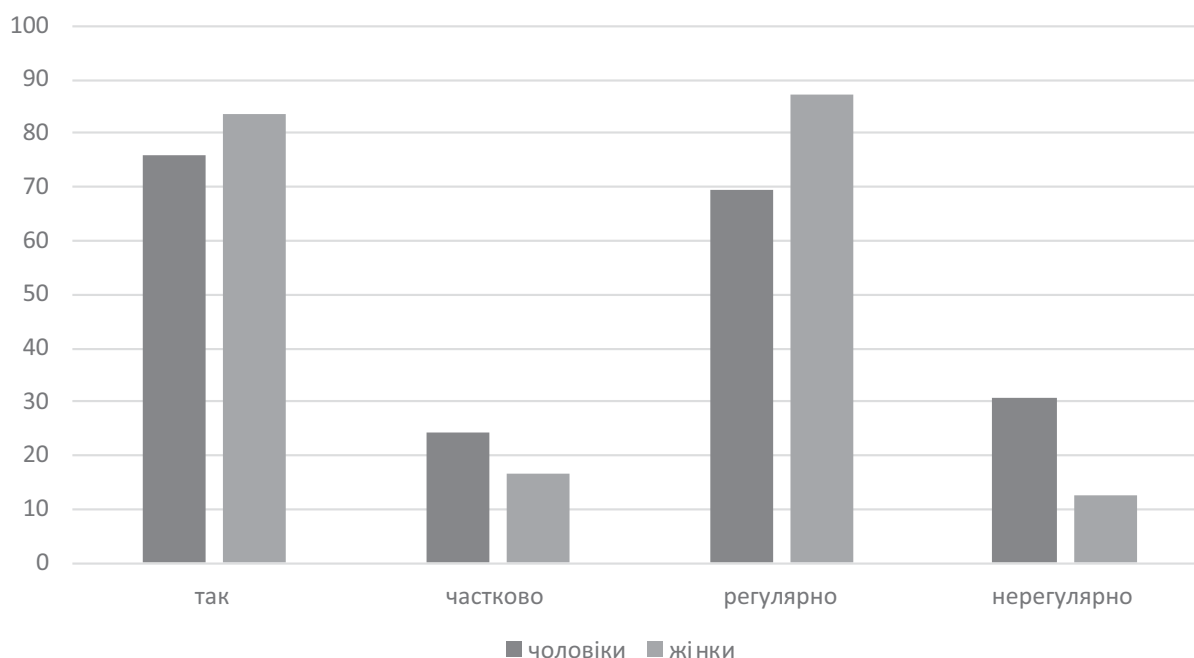

Рис. 3. Рівень володіння знаннями щодо правильного догляду за гігієною ротовою порожниною та регулярність в опитаних залежно від статі (%)

рівняно з респондентами жіночої статі – $16,4 \pm 1,5\%$ ($p < 0,05$). Виявлено також різницю в оцінюванні власних навичок догляду за індивідуальною гігієною РП серед опитаних чоловічої та жіночої статі. Так, встановлено, що респонденти жіночої статі в 1,3 раза частіше вказували про регулярний догляд за індивідуальною гігієною

РП порівняно з опитаними чоловічої статі – відповідно $87,4 \pm 6,8\%$ і $69,3 \pm 5,2\%$; $p < 0,05$ (рис. 3). Такий результат можна пояснити більшим усвідомленням учасницями анкетування про необхідність регулярного догляду за індивідуальною гігієною РП, щоб мати гарну посмішку, свіжий подих і здорові зуби.

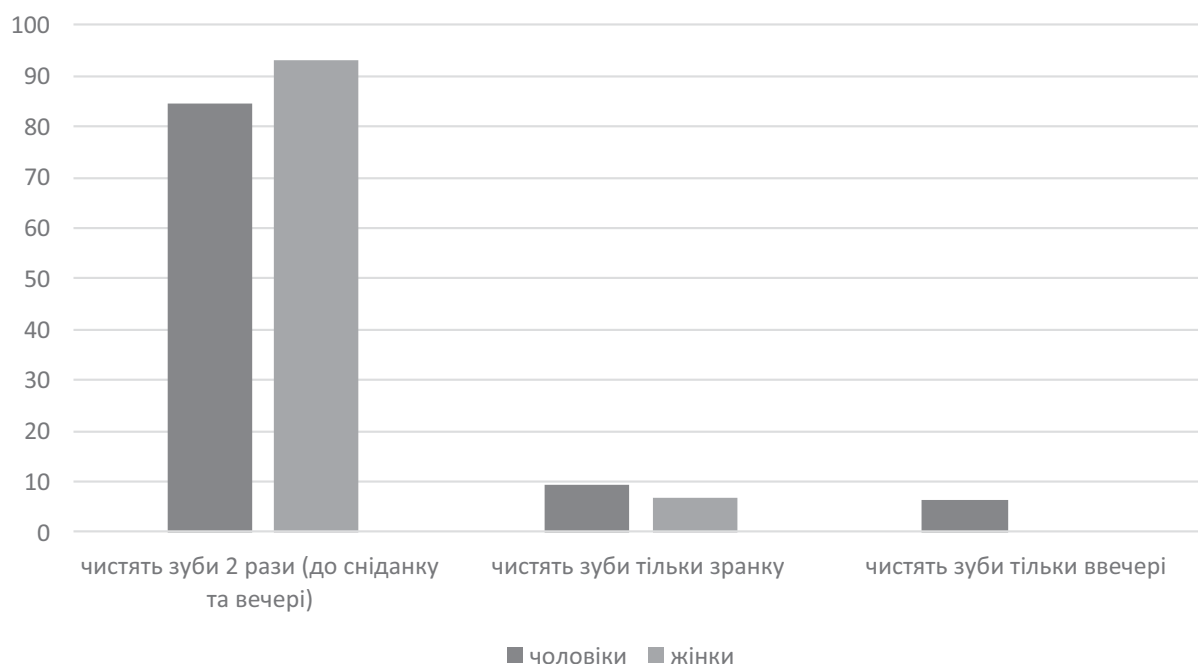

Рис. 4. Гендерні особливості кратності чистки зубів серед респондентів (%)

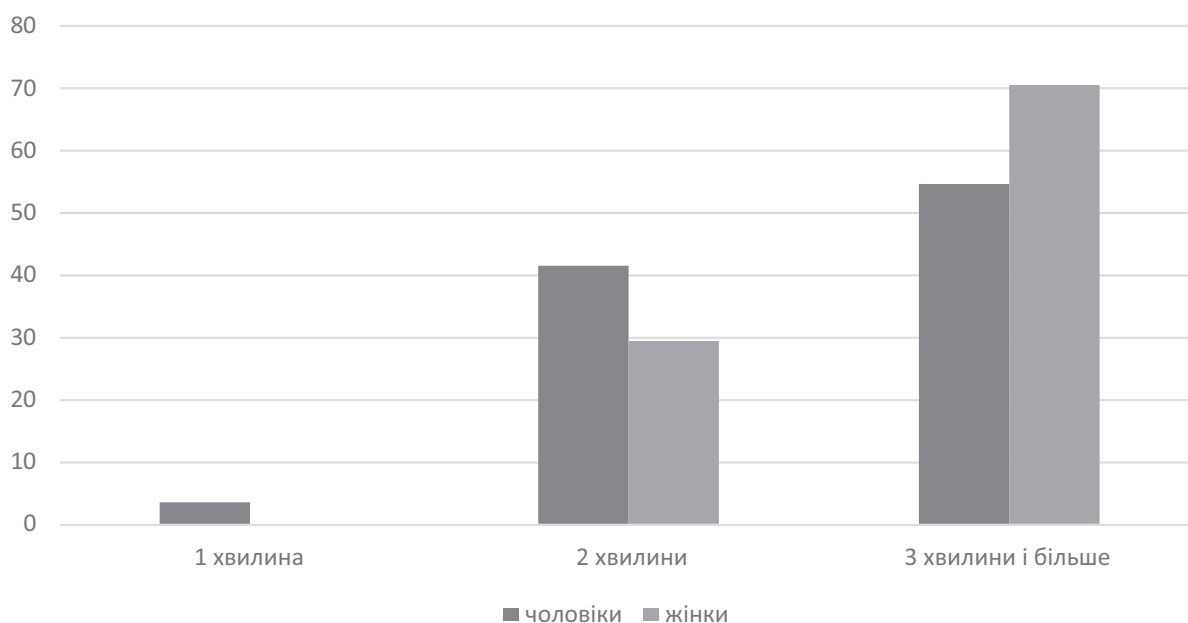

Рис. 5. Гендерні особливості тривалості чищення зубів у респондентів (%)

Аналіз відповідей респондентів про кратність чистки зубів дав змогу виявити також гендерні особливості. Так, серед опитаних жіночої статі більшість відповіли, що чистять зуби 2 рази на добу – $93,2 \pm 6,7\%$, що було в 1,1 раза більше порівняно з особами чоловічої статі – $84,4 \pm 5,8\%$ ($p < 0,05$). Крім того, респонденти жіночої статі не вказували, що чистять зуби тільки ввечері, та в 1,4 раза рідше зазначали, що чистять зуби тільки зранку ($p < 0,05$). Такий результат опитування

підтверджує, що особи жіночої статі намагаються ретельніше доглядати за РП (рис. 4).

Відомо, що в дотриманні індивідуальної гігієни РП має значення тривалість чищення зубів. Аналіз отриманих результатів щодо тривалості чищення зубів засвідчив, що більше респондентів жіночої статі чистять зуби 3 хв і довше порівняно з особами чоловічої статі. Встановлено, що особи жіночої статі в 1,3 раза частіше відповідали, що чистять зуби 3 хвилини та довше порівняно з опитаними

чоловічої статі – відповідно $70,5 \pm 5,2\%$ і $54,8 \pm 3,8\%$ ($p < 0,05$). Крім того, від респондентів жіночої статі не отримали відповіді «чистять зуби 1 хвилину», так відповідали тільки опитані чоловічої статі. Також опитані чоловічої статі в 1,4 раза частіше відповідали, що чистять зуби лише 2 хв порівняно з опитаними жіночої статі – відповідно $41,6 \pm 2,8\%$ і $29,5 \pm 2,1\%$ ($p < 0,05$) (рис. 5).

Висновки

Аналіз результатів дослідження свідчить про гендерні особливості санітарно-гігієнічних знань і вмінь, що свідчать про необхідність розвивати та закріплювати в осіб юнацького віку, особливо чоловічої статі, позитивне ставлення до здорового способу життя та збереження стоматологічного здоров'я. Отримані результати показують, що невід'ємною складовою роботи лікаря-стоматолога має бути проведення просвітницької роботи та бесіди стосовно мотивації з дотримання індивідуальної гігієни ротової порожнини. Особливу увагу слід приділяти аспектам виникнення та укорінення шкідливих звичок, зокрема, шкідливої звички паління як традиційних, так і альтер-

нативних видів паління, що негативно впливає на соматичне і стоматологічне здоров'я, адже відомо, що без припинення паління неможливо досягти стійких і довготривалих результатів лікувально-профілактичних заходів. Тому обов'язково потрібно звертати увагу та вводити гігієнічне навчання і виховання в алгоритм надання лікувально-профілактичної допомоги.

Перспективи подальших досліджень полягають у науковому обґрунтуванні підходів до розроблення та впровадження програми профілактичних заходів для формування стійкої мотивації відмови від паління, збереження і зміцнення стоматологічного здоров'я серед осіб юнацького віку.

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Зв'язок публікації з плановими науково-дослідними роботами. Це дослідження є фрагментом планової НДР: «Сучасні технології відновлення кісткової тканини щелеп при хронічних запальних процесах у мирний та воєнний час». Державний реєстраційний номер: 0124U001872.

Фінансування. Дослідження проведено без участі фармацевтичних компаній.

References/Література

1. Borisova IV. (2016). Promoting the health and hygiene activity of young people is an important area of improvement in dental health. Ukraine. The nation's health. 3(39): 70-75. [Борисова ІВ. (2016). Стимулювання медико-гігієнічної активності молоді – важливий напрямок поліпшення стоматологічного здоров'я. Україна. Здоров'я нації. 3(39): 70-75].
2. Center for Public Health of the Ministry of Health of Ukraine (2021). Sercevo-sudinni zakhvoryuvannya – golovna prichina smerti ukrainciv. Visnovki z doslidzhennya. [Центр Громадського Здоров'я МОЗ України (2021)]. Серцево-судинні захворювання – головна причина смерті. Висновки дослідження. URL: <https://phc.org.ua/news/sercevo-sudinni-zakhvoryuvannya-golovna-prichina-smerti-ukrainciv-visnovki-z-doslidzhennya>.
3. Centers for Disease Control and Prevention (2020). About Electronic Cigarettes (E-Cigarettes). URL: https://www.cdc.gov/tobacco/basic_information/e-cigarettes/about-e-cigarettes.html.
4. Lisetska IS. (2022). The state of periodontal tissues in adolescent and young adult smokers. Modern paediatrics. Ukraine. 3(123): 33-37. [Лісецька ІС. (2022). Стан тканин пародонту в осіб підліткового та юнацького віку, що палять. Сучасна педіатрія. Україна. 3(123): 33-37].
5. Lisetska IS, Rozhko MM. (2021). Prevalence of smoking habit among adolescents and young adults. Modern paediatrics. Ukraine. 5(117): 41-46. [Лісецька ІС, Рожко ММ (2021). Поширеність шкідливої звички паління серед осіб підліткового та юнацького віку. Сучасна педіатрія. Україна. 5(117): 41-46].
6. Lisetska IS. (2021). Types and devices for smoking and their harmful effects on the human body. Ukrainian Journal of Perinatology and Pediatrics. 1(85): 81-90. [Лісецька ІС. (2021). Види та пристрої для паління та їх шкідливий вплив на організм людини. Український журнал Перинатологія і Педіатрія. 1(85): 81-90].
7. Picas OB. (2015). Cigarette smoking among the population and its role in the development of diseases. Bulletin of problems of biology and medicine. 1(126): 48-52. [Пікас ОБ. (2015). Куріння цигарок серед населення та його роль у розвитку захворювань. Вісник проблем біології і медицини. 1(126): 48-52].
8. Savichuk NO. (2021). Oral microbiome and its role in maintaining general and dental health. Medical newspaper «Health of Ukraine of the 21st century». 4(497). [Савичук НО. (2021). Мікробіом порожнини рота та його роль у підтриманні загального й стоматологічного здоров'я. Медична газета «Здоров'я України 21 сторіччя». 4(497)]. URL: <http://health-ua.com/article/64438-mikrobom-porozhnini-rota-tajogo-rol-updtrimann-zagalnogo-jstomatologchnogo>.

Відомості про автора:

Лісецька Ірина Сергіївна – к.мед.н., доц. каф. дитячої стоматології ІФНМУ. Адреса: м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2. <https://orcid.org/0000-0001-9152-6857>.

Дмитренко Ігор Анатолійович – к.мед.н., доц. каф. ортопедичної стоматології ІФНМУ. Адреса: м. Івано-Франківськ, вул. Галицька, 2.

Стаття надійшла до редакції 29.10.2024 р.; прийнята до друку 26.02.2025 р.